

Martinuskerk Monument (3) De Fabel van de Vuurtoren.

Gebouwd op een 10 meter hoge zandduin, behoort de toren van de Martinuskerk tot aan de druiplijst boven de oude dichtgemetselde galmgaten, tot het oorspronkelijke kerkje uit ongeveer 1240 (zie hiervoor Bouwgeschiedenis van de Kerk). Tot tweemaal toe is hij aan serieuze sloopplannen ontsnapt (rond 1470 en 1912).

Ooit heeft iemand bedacht dat deze toren oorspronkelijk een vuurtoren zou zijn geweest. Dit berust echter op een aantal misvattingen.

1. Tussen de diverse ijstijden vormde de Schelde een brede delta, maar veranderde tijdens de ijstijden in een bescheiden rivier. Deze stroomde kort voor de bouw van de kerk ten westen van het huidige Tholen richting Steenberg en Maas. Dit deel, Striene genaamd, verzandde en werd ingepolderd. Inmiddels verdiepte zich ten oosten van het huidige Tholen een

getijdengeul die bevaarbaar werd rond 1220.

Het landschap tussen deze Heenetrecht (later Eendracht) en de duinen van de Brabantse Wal bestond uit schorren, slikken en getijdengeulen. Een polderlandschap dus, vaak al bedijkt omdat er schapen gehouden werden en veen werd afgegraven voor turf- en zoutwinning, noodzakelijk voor brandstof en voor conservering van voedingsmiddelen.

Hier heeft dus nooit een scheepje gevaren, behalve de DUKW's, de reddings-amfibievoertuigen tijdens de watersnood van 1953.

In een archief uit de 13e eeuw wordt Halsteren een haven toegedicht. Het was zeer waarschijnlijk een aanlegsteigertje aan het eind van een getijdengeul.

Om het water dan toch dichterbij Halsteren te brengen, is de Halstersche Vliet (het huidige Langewater) genoemd. Het gaat hier echter om een getijdengeul die na twee zware stormrampen (1287 en 1334) pas vanaf 1403 enigszins bevaarbaar bleek, maar die weer snel verzandde. In 1470 werd er een dam in gelegd die in 1583 weer werd doorgestoken, waarna in 1693 de definitieve afdamming plaatsvond.

2. Varen bij duisternis of zware mist, in een bochtige rivier met zandbanken, was onmogelijk. Het zou schip en lading in gevaar brengen. Zou een takkenvuurtje, hoog in de toren op 3 kilometer afstand, het landschap langs de rivier hebben kunnen verlichten?

3. Hout was kostbaar. In de 11e en 12e eeuw had grote boskap plaatsgevonden om landbouw en veeteelt mogelijk te maken. Hout was onmisbaar voor o.a. woningbouw, meubels, voertuigen, gereedschappen, smederijen en bierbrouwerijen. Het moest worden geïmporteerd uit de Ardennen en de Eifel.

4. Een groot vuur vereist een continue aanvoer van omvangrijke takkenbossen etc., via steile laddertjes naar de torenzolder. Een realistisch scenario?

5. Een vuurtoren is alleen noodzakelijk tegenover open water, om een haveningang, een eiland, een klif of een ander obstakel aan te duiden.

6. De vloer en het plafond van de torenruimte waar het vuur werd verondersteld vandaan te komen, bestond uit houten balken en planken. Eén nacht vuur zou de toren en de kerk doen afbranden.

7. Een kerk bouwen vergde vele jaren en was uiterst kostbaar. Alleen een rijke abdij of één of meer plaatselijke grootgrondbezitters waren in staat dit te bekostigen. Hun belang bij het stichten van een parochie, met de kerk als gemeenschapscentrum, was dat ze na afbakening van de grenzen van die parochie talrijke belastingen konden heffen. De grootgrondbezitters (leenmannen die via een erfpachtovereenkomst een stuk grond in bezit hadden) hadden recht op een rustplaats en een grafmonument in de kerk. De kerk was dus hun toekomstige mausoleum. Zouden zij zo dom zijn hun kerk vanwege een nutteloos vuur te laten verwoesten?

8. Op de zandgronden van het huidige Nederland vond veel ijzerwinning plaats, met name op de Veluwe. Ijzer was zelfs een belangrijk exportartikel.

De plaatselijke smid of smeden zouden vrij gemakkelijk een grote korf kunnen smeden om, vrij toegankelijk vanaf de begane grond van een 10 meter hoge duin, een zichtbaar vuur te produceren.

Dat gebeurde dan ook vaak in die tijd, een open vuur als baken, maar natuurlijk alleen als het op die plaats een functie had.

Fabels zijn hardnekkig, worden met veel liefde gekoesterd. Als de leuke fabel botst met de kale feiten, is het nog niet zo zeker wie er als overwinnaar tevoorschijn komt.